

runt esse certi, quod explicatio è tali homine data, vera, & indubitabilis sit. Si autem habetur certitudo, quod Spiritus sanctus huic homini, vel illis hominibus ita assistat, ut non permittat, quod ille, vel illi in explicacione S. Evangelij errare possint, tunc certitudo de veritate talis explicacionis habita erit.

Sola autem promissio Dei, quæ nunquam fallitur, potest reddere homines certos, quod assistentia infallibilis Spiritus sancti huic, vel illi data sit.

Sed hæc promissio duobus tantum in Evangelio à Christo facta est, nempe Ecclesie, & summo Pontifici Rom. qui Petri successor est: De Ecclesia enim scribitur: *Porta inferi non prevalebunt adversus eam: Item, si Ecclesiam non audieris, si tibi sicut Ethnicus, & Publicanus. Item Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis.* De S. Petro, & successoribus Christus dixit: *Rogavi pro te, Petro, ut non deficiat fides tua. Et ut ostenderet talem promissionem ratione sui officij illi datam, addidit: Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Confirmare enim fratres ad primatus Petri officium pertinebat, ideo talis promissio ad successores in officio translata est, quia in illis multo magis quam in Petro necessaria erat.

Quod Christus alicui alteri concesserit talem assistentiam Spiritus sancti: ut in fide errare non possit, nullibi apparet, ut potum est.

Ex dictis igitur colligi potest quod sancte promissione Christi facta Ecclesie & Pont. Rom. de infallibili assistentia Spiritus sancti ad veram intelligentiam & interpretationem verbi Dei, & S. Evangelij, quæ ab illis tradita est, pro vera & germana sit accipienda: & quo omnes explicationes, quæ illi contrariantur, sunt tanquam falsæ, & adulterinæ reiiciendæ.

Hinc fit ut explicacio sancti Evangelij, quæ ab Ecclesia Catholica proposita est, absque ulla dubitatione sit accipienda. Et ideo cum explicatio Cat. Rom. ex Decreto sacri Conc. Tr. Et ex iussu Pont. Max. ex consequenti ab ipsamet Ecclesia Catholica proponatur, omnibus aliis explicationibus ita præferri, atque præponi debet ut in illa ab omnibus firmiter, & indubitanter sit quiescendam. Nunc de dicto Catechismo aliqua proponantur.

De Catechismo Romano.

Catechismus idem significat, quod instructio. Sic potest definiti: *Est liber veram, & Catholicam S. Evangelij explicationem proponens.*

Materia, seu subjectum illius sunt duo, nempe 1. completa, & distincta summa S. Evangelij, 2. vera, & Catholica explicatio illius à verbo Dei fideliter derivata.

Forma est modus, quo talis explicatio proposita est: Proponitur autem ratione tum ad intellectum, tum ad voluntatem: item tam ad docendum, quam ad discendum accommodata, & ordinariè methodica, atque perfecta illius tractatio est. Probationisque tum ex verbo Dei, tum ex usu Ecclesie, & ex ratione desumptas affert.

Finis est reddere homines, & fideles certos de vera, & Catholica S. Evangelij, & ejus summæ explicatione: ita ut ob talem moti certitudinem ad propositam explicationem tum docendam, tum addiscendam fideles ubique inducantur & impellantur.

Efficiens Catechismi fuerunt Patres à sancto Concilio prius edocti, postea electis quibus Ecclesie autoritas addita est: Ita ut de particulari assistentia Spiritus sancti dubitandum non sit: verum in Catechismo tria desideranda sunt, nempe primò, doctrina in illo contenta: secundò, Collectio, & dispositio illius, 3. Eiusdem publicatio, Doctrinæ Catechismus non est author, quia à verbo Dei & ab explicacione majorum accepta est: Collectionis verò, & dispositionis author dici potest: sed causa efficiens publicationis tum sacrum Concilium, tum Roman. Pontifex dici debent: Et hæc de S. Evangelio, & de Catech. dicta sunt. Nunc aliqua de præsentis libro seu opere sunt dicenda,

De materia, fine, & usu huius libri.

Hic liber inscribitur, & nominatur, doctrina S. Conc. Trid. & Catech. Roman. quia talis Doctrina materia illius est.

Sic potest definiti: *Est liber fideliter colligens, distinguens, & ex parte explicans doctr. sacri Conc. Tr. & Cat. Romani, qua de summa S. Evangelij proposita est.* Ad hoc enim liber iste directus fuit.

Materia ergo huius libri non est nova, vel peregrina

logis? Resp. In tribus primis præceptis, sed præcipue in primo: In his enim circa cultum Dei regula data est, ideo omnes virtutes Theologicæ præceptæ, & vitia illa opposita prohibita sunt. Charitas verò in toto Decalogo ordinata est.

Vbi præcipiuntur virtutes Cardinales? Resp. In singulis præceptis. Dum enim Deus præcipit aliquem actum, ostendit iustitiam illius; præcipit abstinendum à vitio opposito: imperat fortitudinem in exequendo; & ordinat prudentiam, nempe, ut oportet, & pro loco, ac tempore fiat.

Vbi datur præceptum de operibus misericordie spiritualibus, & corporalibus? Resp. In quinto præcepto: in ipso enim præcipitur, ut per dicta opera impediatur mors vel animæ, vel corporis proximi sui.

Vbi prohibentur septem vitia capitalia? Respondet. Superbia prohibetur in omnibus, quia singula præcepta obedientiam imperant: hæc autem foror est humilitatis, & inimica Superbiæ: Avaritia in septimo, & nono: Luxuria, & Gula in sexto, & decimo: Ira, & Invidia in quinto, & octavo, Acedia in omnibus prohibita est.

Quænam est forma Decalogi? Resp. Illa ratio, vel modus tum directivus, tum præceptivus, tum obligativus, quo lex ista à Deo data est.

Lex Decalogi data est per modum præcepti, seu præceptivus? Resp. Ita est.

Obligat sub ratione culpæ, ac pænæ? Respond. Obligat.

Qualis culpa inducit obligationem? Resp. mortalis peccati.

Quid est mortale peccatum? Resp. Est gravissima offensa facta Deo, per quam Deus fit inimicus capitalis eius, à quo ita offensus est.

Per quodlibet peccatum mortale homo amittit gratiam & amicitiam Dei? Resp. Non solum amittit gratiam, sed etiam incurrit odium capitale illius.

Quomodo committitur peccatum mortale? Resp. Per transgressionem alicuius præcepti.

Transgressor Decalogi cujus sit pænæ reus? Respond.

Ex Cat. n. 1. &c.

E. T. 1. 2. 9. 20. &c. Præc. 1. nu. 25. Res. 6. s. 10.

Res. 6. s. 15. Ibidem.

1. 2. q. 21. art. 9. Catech. art.

Duplicis: altera est damni, altera est sensus. Quænam est pænæ damni? Resp. Est definitiva relegatio à vita beata, à visione Dei, & à gratia illius. Qualis est pænæ sensus? Resp. Infernus & æterna combustio.

7. n. 6 & 10. Ibidem. Ibidem.

De officente, & fine Decalogi. Cap. IV.

Lex Decalogi à quo data est? Resp. A Deo in veteri testamento, & in novo à Christo est confirmata. Quomodo Deus hæc legem dedit? Resp. Tribus, primò per naturam, secundo per scripturam, tertio per gratiam, ut dictum est.

Hic. nu. 5. Ibidem. Ib. & Ro. c. 2.

Lex Decalogi quatenus pertinet ad mores, esse iustitia in animis omnium hominum, etiam infidelium? Resp. Est.

Ad quid ergo opus fuit, ut iterum à Deo scriptura tradita sit? Resp. lex naturæ per peccatum Adæ primò, deinde per privatis moribus, & diuturna perversitate hominum ita fuit obscurata, ut necesse fuerit, quod à Deo primò per scripturam, postea per gratiam illustrius, & clarior redita sit.

Cat. n. 3.

quis finis hujus legis? Resp. Finis ultimus illius est gloria Dei, ac Christi, nec non utilitas, ac vita beata hominum: finis verò, seu effectus, immediatè ab hac lege producitur, est dirigere homines ad finem, qui modo dictus est, obtinendum.

Arg. res. 6. c. 7. Cat. hic. Num. 10.

quare lex naturalis à Deo homini data est? Resp. quia ad ejus providentiam pertinebat, ut primò ordinaret hominem ad aliquem finem, secundo ut illum ad dictum suum obtinendum dirigeret, atque adjuvaret.

D. T. 1. p. 7. 12.

Cur post legem naturalem datam voluit Deus eandem scripturam hominibus dare? Resp. quia ad eandem providentiam pertinebat legem jam, ut dictam est, obscuratam sua luce illustrare, atque verbis explicare.

Cat. hic. Num. 3.

Propter quid Deus in Evangelio supra naturam, atque scripturam voluit addere gratiam? Resp. quia gratia multo magis, quam scriptura, illustrat, cognitionem legis; & adjuvat observantiam illius, ideo rectè supra scripturam gratia addita est.

Ibidem.

ADMODVM ILLVSTRI
AC REVERENDISS. DOMINO,

Perusie Episcopo,

Dom. JOANNES BELLARINUS,
veram & perpetuam optat
fœlicitatem.

LV R I M A sunt, Reve-
rendissime Prasul, qua mihi
in civitate Perusia commo-
vanti admiratione digna vi-
sa sunt, antiquitas, loci
eminentia, ævis puritas, terra fertilitas,
rerum copia, morum elegantia, docendi stu-
dium, populi multitudo, Cleri pietas, alia-
que multa. Sed illud præcipue in ea mihi
visum est eminere, atque excellere, quod su-
blimum Virorum, qui leges tum voce, tum
scriptura ad suam, & ad aliarum mundi
partium utilitatem interpretentur, ut beni-
gna mater, & nutritrix sit. Cujus rei cau-
sam cum ego examinarem, etsi primò vi-

sum est vel qualitati regionis, vel studio Civitatis aliquid esse tribuendum, nihilominus, re melius considerata, esse beneficium & privilegium à Deo illi concessum existimavi. Fateor autem, quod & mihi quoque, dum istis fui, nescio quaratione, tale beneficium communicatum est. Cum enim plurima mihi occurrerent conscribenda, aliis omisiss, inopinatè in explicationem Decalogi, qui est Summa omnium legum, ita inductus, & impulsus sum; ut cum facilitate hoc Opusculum ibi, modico tempore, penè absolverim, & eo etiam animo confecerim, ut, sub tuo nomine, Clero Perusino, qui mea scripta libenter legere visus est, dedicarem. Quod modò mihi faciendum esse existimavi. Ut igitur hac mea tractatio ad locum suæ originis revertatur; sicque beneficium constitear istinc acceptum, ut etiam hanc divina legis explicationem illuc transmittam, ubi sunt legum diligentissimi cultores, & observatores: ut demum mea erga Perusnam Civitatem & Clerum, & te illorum Pastorem dilectionis, & observantia testimonium reddam: lato animo hanc dedico tractationem: existimans non ingratum, imò potius ob mate-

ria dignitatem, & utilitatem, jucundam esse futuram. Cum enim Decalogus sit veluti arbor vitæ in medio Paradisi Terrestris, hoc est Militantis Ecclesie collocata, & à Catechismo dictæ Ecclesie autoritate in loco, ut quibusdam videtur, difficilioris accessus preparata, ut à Clericis, tanquam ab agricolis in populis qui sunt veluti agri, ad fructus vitæ ferendos excolenda & plantata sit. Non possum credere, quod si ego in gratiam potissimum Cleri Perusini, dictam arborem de loco difficiliore in faciliorem illicque valde accommodatum transmittam, non debeat illi maxime gratum esse. Hac igitur mea fuit intentio. Valdèque lætabor, si hac meâ diligentia hac arbor istic rectius plantata, & culta sit, unde copiosiores vitæ fructus producantur. Demum tuam humilimè Episcopalem exopto benedictionem.

A D
VENERANDVM
CLERUM PERUSIANÆ
DIOECESIS,

P R Æ F A T I O.

PRÆFATIONES, (Admodum Reverendi Sacerdotes,) quas librorum auctores suis tractationibus præmittere solent, si recta ratione fiant, magnum Lectori afferunt lumen ad ea facilius, & clarius intelligenda, consideranda, & examinanda, quæ in illis proposita sunt. Quatuor autem potissimum rectè in illis explicantur, nempe materia, forma, efficiens, & finis, non quidem rei, sed tractationis: Quod nunc ad vestram utilitatem ego præstabo.

Materia igitur hujus Tractationis duæ res sunt; una quidem, & principalis est Decalogus, seu lex Dei. Altera est doctrina, seu explicatio, quam Catechismus de illo tradit: Utraque materia est maximè digna, utilis & excellens.

Decalogus enim, ut ait S. August. est summa, & epitome omnium legum. Et S. Thomas de

illo ait; Est prima regula omnium actuum humanorum, omnia vitia prohibens, & omnes virtutes præcipiens. Huic legi Christus in tota vita sua subditus factus est: Illi omnes suas actiones conformavit, & in Passione omnes illius transgressiones expiavit: Hac lege Christus in die obitus ejusque utitur, ut sententiam ferat particularem: Eadem in die judicij utitur ad generalem sententiam de omnibus profertendam. In hac lege præscribitur quicquid homines facere, & omittere debent, ut poenas æternas evadant, & vitam æternam consequantur. In hoc Decalogo omnes leges humanæ, tam Civiles, quam Canonicae sunt fundatæ, ab illa derivatæ, & ad ejusdem observantiam destinatæ. Hæc lex via Paradisi, arbor vitæ, Magistra morum, portus salutis est appellanda. Omnes homines illius debent esse observatores: Confessores ipsius judices sunt: Sacerdotes, Parochi, & Concionatores, Doctores illius debent appellari: Hæc lex Deum habet auctorem, à quo maxima cum majestatem data est: Quis autem poterit hujus legis excellentiam, necessitatem, atque utilitatem explicare? Quis non debet illi studere: illius cognitionem obtinere? Potissimum autem Clerus, qui illam non solum scire, sed etiam populos docere tenetur.

Verùm hæc lex summa brevitate, hoc est decem verbis, ut vox Decalogi sonat, & res ipsa docet, data est: Tanta brevitatis omnino aliquam requirit explicationem: Quis autem illam poterit verè explicare, nisi Deus, qui illam tulit: Forsitan unusquisque, etiam rudis, & imperitus

illam audebit explicare? Aut illius explicatio à quocunque indistinctè est accipienda? Absit à fidelibus tanta deceptio: illi tantummodò, quos Deus docuerit, germanam hujus legis explicationem tradent; Deus autem per Spiritum sanctum Ecclesiam Catholicam omnem docet veritatem, ita ut columna, & firmamentum sit veritatis: Ab hac Ecclesia vera, & germana hujus legis petenda est explicatio: Et ecce illam proponit in Catechismo. Hanc igitur fideles summa cum veneratione non accipient? Illi non studebunt; Illam non amplectentur? Utinam hæc explicatio, quanti par est, ab omnibus æstinaretur: Doleo nimis, cum video Clerum in hac doctrina partim versari: Totis viribus nititur, ut hanc doctrinam non solum gratam, sed etiam facilem Clero reddam: Ob hoc materiam hujus tractationis Catechismi doctrinam accepi: Hanc studui colligere, distinguere, ordinare, explicare, & demùm captui tum eruditorum, tum minus eruditorum accommodare.

Hic finis est hujus meæ Tractationis, Catechismi doctrinam reddere faciliorem, & Clero magis accommodatam, ita ut examineribus, & examinandis præcipua quadam ratione deserviat: Hoc etiam ea intentione feci, ut hæc doctrina Clero grata, & jucunda reddatur; & ut per examinatores in Clero introducatur; & per Clerum populis proponatur.

Duo igitur in Doctrina Catechismi considerantur, nempe doctrina, & modus illam proponendi; qui modus magistrali quadam & graviosâ ratione, sicut magnam ejus auctoritatem de-

cebat traditus est: Hunc ergo modum omisi, & doctrinam accepi: Veluti Catechismi repetitor effectus sum: Ut parvulis panem frangerem, modo interrogandi, & respondendi ulus sum. Ut verò doctis satisfacerem, methodum Philosophicam, & exquisitam adhibere curavi. Ut etiam memoria consulerem, fere semper, seu materię eodem modo, & ordine proposita sunt. Primò enim nomen; postea definitio; tertio causæ rei; quartò divisio; quintò accidentia, ut necessitas, utilitas, & similia sunt explicata. Et primò de Decalogo in genere. Deinde de singulis præceptis traditum est. In quolibet autem præcepto tria considerantur. Primò, ipsum præceptum, secundò, ejus observantia: tertio, motiva ad istam observantiam. Primum, & secundum illuminant intellectum; tertium verò tentat movere, & impellere voluntatem. Cum quis voluerit vel discere, vel docere, ex primo, & secundo obtinebit. Cum suam, vel aliorum tepidam accendere cupit voluntatem, ad motiva est illi confugiendum. Hæc, & alia multa studiosus Lector, si in hac Tractatione observabit, plurimum adjumenti intellectui, memoriæ & voluntati obtinebit. Ordo enim doctrinæ, cum Lectori explicatur & intellectum illuminat, & memoriæ valde confirmat. Motiva verò tepidam, vel renitentem voluntatem ad actiones flectere possunt. Hæc sunt, quæ præmittenda existimavi.

Hanc igitur vobis offero, (Reverendi Sacerdotes,) divinæ legis, & doctrinæ Catechismi explicationem. Illam læto animo accipite, quia

talís etiám à me tradita est. Illi non semel, sed sapiùs, non cursim, sed consideratè studete: Ordinem observate: Causas examinate: Definiciones & divisiones perpendite. Tanta enim, tam ampla, & necessaria materia maxima consideratione digna est: Ubique hic meus labor valdè fructuosus est iudicatus; in tantum ut paucis annis totum hoc opus in Catechismum novem vicibus sit impressum. Excellentia autem vestri ingenij, & mea erga vos benevolentia, & observantia, hoc opusculum vobis speciali quadam ratione gratum sit, efficere debet. Demùm vos rogo, ut in sanctis Sacrificiis invicem & vos mei, & ego vestri memoriám retineamus; illud summopere deprecantes, ut Deus nos suæ legis veros, & perfectos faciat esse observatores, atque Doctores.

DOCTRINA
CATECHISMI
ROMANI
IN DECALOGUM.

*De materia, forma, efficiente, fine,
necessitate, atque utilitate
hujus Doctrinae.*

Væ differentia est intr doctrinã, & disciplinam? Resp. Re idem sunt, differunt tantum ratione: Doctrina enim dicitur, quatenus est à docente: Disciplina pro ut recipitur à discen-
te.

Est ne necessarium, ut omnes doctrinam Decalogi addiscant, & respon-
deo Omnino ita est.

Quare hoc? Res. Quia omnibus, nullo penitus excepto, necesse est, ut observet, quæ in decalogo præcepta sunt; nemo autem potest observare, quod ignorat.

Hæc doctrina est ne magis necessaria uni, quàm alteri? Respon. Magis necessaria est Sacerdotibus, Confessoribus, Concionatoribus, atque parochis.

Quare Sacerdotibus? Resp. Quia officium illorum est legem dei docere.

Ex Arist.
lib. 1. post.
Cap. 1.

Ses. 5. c. 2.
R.
Sess. 6. c. 11.
Can. 20.

Car. hic.
Num. 2.

Sess. 13.
Cap. 14. R.

Catechif. Num. 2. Cur Confessariis? Resp. Quia ad ipsos spectat iudicare de peccatis, quæ contra Decalogum committuntur.

Ex sess. 5. can. 2. R. Catech. hic Num. 1. Num. 1. Propter quid Concionatoribus? Resp. Quia ipsi debent legem Dei populo annuntiare.

Quare Parochis? Resp. Quia funguntur officio tum Concionatoris, tum Confessoris, ideo legi Dei summo studio incumbere debent.

Quænam est materia hujus doctrinæ? Resp. Ipse Decalogus, seu decem præcepta Dei.

Quænam format? Resp. Ille modus, quo tradita est.

Quomodo traditur à Catechismo? Resp. Modo accommodato, ut à Sacerdotibus, Confessoribus, Concionatoribus, atque Parochis rectè, & opportunè sit explicata, ad hoc ut populi ad observantiam divinæ legis inducantur.

Quis est author hujus doctrinæ? Resp. Primò Concilium Tridentinum: deinde Summus Pontifex: deum illi Patres quibus à Concilio, & à Summo Pontifice talis cura commissa est.

Quis est finis illius? Resp. Doctrina Catechismi in Decalogum tres potissimum fines habet: primus est, ut vera, sana, & sine ullo errore doctrina de lege Dei proposita sit: secundus ut facilius, & ad docendum accommodatior proponatur: tertius, ut omnes, ad quos spectat legem Dei docere, in ejus doctrina habenda conveniant.

Expedi, ut omnes hanc doctrinam doceant, & addiscant? Resp. Non solum expedit, sed etiam quodammodo necessarium est.

Quare sic expedit? Resp. Quia sanam doctrinam, qualis est, quæ hic ab Ecclesia proponitur, ubique ab omnibus tradi, & accipi utilissimum est.

Qua ratione potest dici necessarium? Resp. Quia cum Ecclesia à Christo omnium fidelium magistra sit constituta, necesse est, ut omnes ab ipsa doctrinam, & explanationem divinæ legis accipiant.

Diviso Tractationis.

Catech. in hac parte. IN quot partes principales tractatio divisa est? Resp. In duas: quarum prima est de Decalogo in generali. Secunda, de singulis præceptis illius in particulati.

Prima pars in quot capita dividi potest? Resp. in octo sequentia.

1. De legibus in communi.
2. De nomine, & definitione Decalogi.
3. De materia, & forma illius.
4. De efficiente, & fine eiusdem.
5. De ejus divisione.
6. De necessitate, & obligatione observandi illum.
7. De Synderesi, atque conscientia, seu de usu, & consensu rationis.
8. De motivis, quibus fideles ad dictam observantiam inducuntur.

De legibus in communi. Cap. 1.

TRACTARE de legibus in communi confert ad tractationes, quæ de Decalogo est habenda: Respond. Confert. Quare hoc? Resp. Quia cognitio generis necessaria est ad cognitionem speciei: Lex autem in communi considerata Decalogi genus est.

Quid debet de lege considerari? Resp. Primò, Nomen. 2. Definitio. 3. Quatuor causæ. 4. Divisio.

De nomine & definitione legis. Num. 1.

Quo derivatur hoc nomen Lex? Resp. A ligando: dicitur enim Lex, quia ligat; modo enim ligare, & obligare pro eodem accipi debent.

Quomodo definitur Lex? Resp. Est regula externa actuum humanorum obligans ad sui observantiam.

Hæc definitio convenit omni legi? Resp. Omni. Si lex propriè accipiatur, pro ut superioris præceptum dicit.

Quare dicitur regulat? Resp. Quia ad aliquem finem regulat, & dirigit hominum actiones.

Quare dicitur externa? Resp. Quia lex semper ab aliquo exterius præcipiente derivatur.

Lex naturalis nonne in intimo cordis insita est? Resp. Ita est, sed quatenus à Deo præcipiente derivatur, regula extrinseca dici potest.

Cur dicitur regula actuum humanorum? Resp. Quia actus humani potissimum à lege sunt regulati.

Quare dicitur obligat ad sui observantiam? Resp. Quia hæc est præcipua legis conditio: multi enim faciunt libros, ut per ipsos hominum actus dirigantur veluti Aristoteles in

Ex. 1. 1. qu. 90. &c. Ibidem.

Ex art. 1. ph. 1. 1. 2. qu. 90. artic. 1.

D. Thom. Ibidem.

Ca. num. 2. D. Thom. Ibidem.

Cat. num. 3.

12. qu. 90. artic. 3. Cat. num. 3.

Ibidem. Nu. 1. & 2. 1. 2. qu. 90. Artic. 1.

*Ex seff. 6.**Cap. 11. &**Can. 20.**Et Catech.**hi. 10. 11.**1. 2. qu. 90.**artic. 1.**Ibidem.**1. 2. qu. 1.**art. 1.**12. qu. 90.**& 92.**Ibidem.**Cat. pref. 1.**Num. 3.**Cat. ibid.**D. T. 22. 9.**33. artic. 2.**Ibidem.**Ibidem.**Ibidem.**D. Th.**Ibidem.*

et hinc: Sed quia talis regula, & norma vivendi non obligat ad sui observantiam, propterea regula quidem potest dici, lex tamen nequaquam dicenda erit.

De materia, & forma legis. Num. 3.

Quamnam est materia legis? Res. Actus humanitatem virtutes, & vitia circa illos.

Cur sunt illius materia? Res. Quia ab illa sunt regulati. Cui proprie per actus humanos intelligi debet? Res. Qui cum iudicio, & advertentia rationis ad homine elicitur.

In quo consistit forma legis? Res. Illa ratione preceptiva, in qua jus obligandi positum est.

Potest dari lex sine preceptis? Res. Ordinatio lex per precepta tradenda est.

Quod simplex preceptum legis? Res. Aliud est affirmativum, aliud negativum.

Quomodo inter se differunt? Res. Primum affirmativum precepit facienda, negotium prohibet ea à quibus est abstinendum, illud precepit virtutes; hoc prohibet vitia: secundum negativum, aiunt Doctores; obligat semper, & ad semper: affirmativum obligat semper, sed non ad semper.

Quid est obligare semper, & ad semper? Res. Est obligare, ut semper, & indistinctè abstinere ab eo, quod à precepto negativo prohibetur est.

Quid est obligare semper sed non ad semper? Res. Est obligationem quidem precepti affirmativi esse perpetuam sicut & ipsum preceptum perpetuum est: nihilominus di-
ctam obligationem moderare executionem rei preceptæ, ut non semper, sed pro loco, & tempore secundum rectam rationem fiat.

Potestne deulari exemplo? Res. Potest. Datur preceptum ieiunii, elemosynæ, & orationis non cum necessitate semper ista faciendi, sed quando vel, preceptum Ecclesie vel occasio pauperis, vel necessitas orandi ita requirit. Datur etiam preceptum non furandi, non adulterandi, non blasphemandi: & à dictis semper abstinere necesse est: quia semper mala sunt, & nunquam bene fieri possunt.

De efficiente, & sine legis. Num. 3.

Quis potest facere legem, seu preceptum? Res. Superior tantum, qui habet auctoritatem, & dominium in alios. Qui sunt illi superiores? Res. Primum, Deus, qui cum omnia creaverit ex nihilo, & cadem conservet, & gubernet, ne ad nihilum redeant, ideoque sit summus, & absolutus Dominus omnium, merito summus, & absolutus superior dicitur est. Post Deum illi tantum sunt superiores quibus in alios potestas, & auctoritas à Deo collata est.

Illi superiores quinam sunt? Res. Primum, Prælati & Magistratus Ecclesiastici. 2. Principes, & Magistratus sæculares. 3. Parentes in filios. 4. Domini in servos. 5. Maritus in uxorem.

Dicti superiores possuntne subditis suis precepta dare? Res. Possunt, juxta tamen facultatem ipsis à Deo datam. Quare Deus aliis à se auctoritatem præcipiendi largitus est? Res. Primum, ut suam bonitatem magis communicaret, ut homines magis accommodate per superiores visibiles ad virtutem dirigerentur.

Quis est finis legis? Res. Finis, & effectus legis aliquo modo idem sunt.

Qui sunt effectus legis? Res. Tres, primus est proponere aliquem finem. Secundus, determinare, quid faciendum, & à quo abstinendum sit, ut talis finis obtineatur. Tertius obligare ad observandum, quod à lege præscriptum est.

Per hos effectus cognoscitur finis legis? Res. Cognoscitur. Finis enim legis est per dictos effectus dirigere & regulare ad finem propositum obtinendum.

De divisione, & differentia legum.

Num. 4.

Danturne plures leges? Res. Dantur.

A quo sumitur differentia, & pluralitas, & divisio legum? Res. A quatuor causis illarum, materia, forma, efficiente, & sine.

Quomodo leges per causam efficientem divisæ sunt? Respond. Alique leges sunt datæ à Deo, & dicuntur di-

*D. Tho. 1. 2.**q. 90. art. 3.**Ex primo**Decalogi**prac.**Cat. prac. 4**Ibidem.**D. Th. 1. 9.**q. 22. art. 3.**1. 2. q. 90.**art. 1.**Ibidem.**& q. 92.**D. Thom.**Ibidem.**1. 2. qu. 91.**Ibidem.**qu. 92. &**sequ.**D. T. ibid.*

Arif. in
Palatit. &
Oeconom.

vinæ: Aliquæ dantur ab hominibus, & dicuntur humanæ. Iteram leges humanæ aliæ dantur à superiore privato, nempe à patribus, dominis, maritis, & dicuntur præcepta privata, vel œconomica. Aliæ traduntur à publico magistratu, qui vel est secularis, & tunc leges dicuntur politicae, vel civiles: vel est Ecclesiasticus, & tunc leges Canonice, vel Ecclesiasticæ sunt appellatae.

Cat. præf. 3
Num. 3.
D. T. ibid.

Qua ratione leges per materiam distinguuntur? R. Aliquæ sunt de actibus virtutum, ut præcepta affirmativa. Aliæ de vitiis, ut negativa: non nullæ regulant actus erga proximum, ut sex ultima præcepta. Quædam dantur de temporalibus, ut civiles aliquæ de Ecclesiasticis, ut Canonice, atque ita de aliis erit.

Ex Catec.
hic num. 3.

Quanam est distinctio per formam? R. est illa quæ desumitur à modo vel dandi legem, vel obligandi ad observantiam legis. Veluti aliqua lex obligat sub pœna vel sub culpa mortali, alia non. Quædam datur per naturam, ut naturalis, alia per scripturam, ut scripturalia per gratiam, ut Evangelica.

Ex D. Th.
1. 2. qu. 90.
91. & seq.

Quomodo distinguitur per finem? R. cum leges diversos sibi fines proponunt. Veluti lex divina habet pro fine, primò gloriam Dei, & Christi: deinde utilitatem hominis, id est, vitam beatam illius. Lex Canonica habet pro fine bonum commune Ecclesiæ. Lex Civilis, habet pro fine bonum civitatis, vel regni temporale. Lex privata præcedit bonum privatam.

Catec. hic
Num. 1.

De quam lege tractatur à Catechismo? R. De divina in qua omnes leges inclusæ sunt.

De nomine, & definitione Decalogi.
Cap. 1.

Ibid. nu. 7.

Lex Dei est una, an plures? R. Deus legem dedit, tum Angelis, tum hominibus, tum creaturis irrationabilibus, iuxta illud, quando legem ponebat aquis: ideo plures sunt: sed modò tantum de lege hominibus data, sermo est.

Ibidem.

Lex hominibus data est una? R. Ex parte efficientis, & finis una tantum lex à Deo hominibus data est: Sed respectu formæ aliquo modo plures leges datæ esse dicuntur. Quot sunt leges quæ à Deo hominibus cum varietate modi,

modis, vel formæ datæ sunt? Resp. Tres, prima naturalis: secunda scriptura, tertia Evangelica.

Quanam est lex naturalis? Resp. Est illa, quæ à Deo naturaliter, seu per naturam in animis omnium hominum, tam fidelium, quam infidelium insita est.

Lex scripta quanam est? Resp. Illa, quam Deus Moyssi dedit in monte Sina scriptam in duabus tabulis lapideis, quæ dicuntur tabulæ testimonij futuri in arca, id est, quæ in arca Testamenti collocandæ erant.

Quanam est Evangelica? Res. Illa quam Christus dedit per Evangelium.

Quomodo omnes istæ leges habeant eandem materiam? Resp. quia omnes, & singulæ præcipiunt omnes virtutes saltem naturales, & prohibent omnia vitia: item omnibus hominibus datæ sunt; & omnes actiones humanæ ab illis sunt regulatæ.

Cur habeat idem efficiens? Res. quia omnes à Deo datæ sunt: & in Evangelio omnes à Christo sunt confirmatæ.

quare habeant eundem finem? Res. quia omnes præcedunt gloriam Dei, & hominum vitam beatam.

Lex scripta quomodo appellatur? Respondeo. Decalogus.

Vnde derivatur hoc nomen? Res. A græco Deca, quod significat, decem, & logos, quod significat sermo.

Cur ita denominatur? Resp. quia lex scripta continet decem præcepta adeo brevia, ut quodlibet eorum verè unum verbum esse videatur: ideo dicitur Decalogus, ut exprimat quod decem sunt verba legis.

quomodo definitur Decalogus? Res. De illo possunt dari duæ definitiones,

Prima definitio Decalogi. Num. 2.

Quenam est prima definitio? Resp. Illa, Decalogus est summa, & epitome omnium legum, quæ hominibus datæ sunt: & hæc à Catechismo, & à D. Augustino tradita est.

quid est, esse summam & epitomen omnium legum? Res. Summa, & epitome idem sunt quod brevis, seu distin-

T t

Num. 1.
& 3.

Catech. n. 3

Ro. c. 1.
Cat. hic
Num. 1.

In Evang.

Catec. n. 3.

Ibidem.

Seff. 6. c. 7.

Catec. n.

10.

Catec. n.

Catech. hic.

Num. 1

Ibidem.

Et collectio eorum omnium quæ principaliter ad aliquam rem pertinent, vel in aliqua re continentur: ideo est summam omnium legum, quæ hominibus à Deo datae sunt, est esse brevem, & distinctam collectam eorum omnium quæ principaliter, vel in dictis legibus continentur, vel ad illas valent pertinere.

Ibidem. Omnia quæ præcipit Deus in veteri, & novo testamento intelligendum est pendere ex decem Decalogi præceptis? Resp. Omnia.

Ibidem. Omnes leges divinæ, sive compendiosa, sive naturalis, sive Evangelica ad Decalog. reducuntur? Resp. Omnes.

Et Nu. 3. Dici potest, quod omnes leges humanæ, sive publicæ, sive privatæ, sive civiles, sive Ecclesiasticæ in Decalogo sint fundatæ? Resp. Ita est.

Ibidem. n. 1. Quomodo est hoc? Resp. Primò omnes dictæ leges ideo sunt iustæ, & validae, quia legi Dei conformes sunt, & ab illa sunt derivatæ, ac conformatæ; secundò, nihil aliud omnino præcedere debent quàm exactam in populis divinæ legis observantiam: ideo leges civiles multa decernant, ut homicidium, adulterium, furtum, & omnis injuria à populis arceatur: leges autem canonicæ summo studio contendunt ut tria præcepta Decalogi, quibus cultus Dei præcipitur, potissimum observentur. Ita patres familias omnia sua præcepta ad hoc dirigere debent, ut lex Dei à subditis diligentissimè observetur.

Hic n. 1. Ex verbis Decalogi potest colligi, quòd dicta summa omnium legum in illo contineatur? Resp. Aut Catech. ita est, si diligenter quærat, ut rectè intelligantur: quòd est dicere hoc non posse cognosci ab iis, qui verba Decalogi rectè non intelligunt: illos quoque non rectè intelligere, qui diligenter non curant, ut bene intelligant: est etiam dicere unicuique debere esse summè gratam explicationem Decalogi, quæ à Catechismo auctoritate Ecclesiæ oblata est.

Secunda Decalogi definitio. Num. 2.

Cat. n. 2. Quænam est secunda definitio Decalogi? Respon. Est hæc, Decalogus est prima regula omnium actuum humanorum obligans omnes homines ad sui observantiam.

Et C. 1. 1. Hæc definitio quid superaddit definitioni jam allatæ?

quæ omni legi communis est? Resp. Addit tria verba, nempe primò quòd sit regula prima. Secundò, quòd sit regula omnium actuum humanorum, ita ut nullus sit actus humanus, qui ab illa regulatus non sit. Tertio quòd obliget omnes homines, quicumque illi sint sive fideles, sive infideles ad sui observantiam.

Decalogus præcipit omnes virtutes, & prohibet omnia vitia? Resp. Ita est.

Regulatæ omnes potentias animæ, omnes passiones, omnes sensus, & membra corporis omnes cogitationes cordis, verba linguæ, opera corporis? Resp. Regularat.

Idem est dicendam de quocunque hominum statu, de regibus, principibus, Prelatis, dominis, servis, & aliis? Resp. Idem.

De materia & forma Decalogi. Cap. 111.

VT habeatur plena cognitio Decalogi, quid debet explicari. Ref. Quatuor causæ illius, materia, forma, efficiens, & finis.

Quænam est materia Decalogi? Ref. Tria sunt materia illius, sed aliqua sunt materia remota, alia minus remota, quædam proxima materia sunt.

Materia remota quænam est? Resp. Sunt omnes homines, omnes potentia & passiones, & partes, & sensus illorum, nullus enim homo & nulla pars homini est, cui Decalogus tanquam regula à Deo data non sit.

Quænam est materia minus remota? Ref. Sunt actiones hominum, quæcumque illæ sint, sive corporis, sive animæ, sive cordis, sive otis, sive operis omnes enim omnino actiones hominum à Decalogo regularæ existunt.

Materia proxima quænam est? Ref. Omnes virtutes, & omnia vitia, quæ in humanis actionibus reperiuntur; Decalogus enim omnino omnes præcipit virtutes, & prohibet vitia, quæcumque illa sint.

Quare hæc triplex materia ita subordinata est? Ref. Quia Decalogus regular homines, sed illud quòd regular in hominibus, sunt actiones, iterum quòd regular in actionibus sunt virtutes, & vitia: propterea istæ materia proxima dictæ sunt.

Vbi in Decalogo datur præceptum de virtutibus Theo-

Nu. 1. & 2.

Ibid. & D. Th. & 1. 2. 94. 800. ar. 2. Ibid.

Catech. & D. Thom. Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Ibid. 1. n. 4.

aliqua doctrina: sed illius subiectum est summa totius sancti Evangelij cum explicatione, quæ à factis Concilio, & à Catec. de dicta summa tradita est.

Finis hujus libri non est aliquid addere, vel summam, vel explicationem iam dictam, sed est doctrinam, & explicationem iam dictam clariorem, & faciliorem omnibus reddere: & potissimum iis, qui pro Ordinum, vel beneficiorum collatione, vel alios examinare, vel ab aliis examinari debent. Ad examinatos enim, & examinandos aliqua ratione speciali liber iste directus est.

Forma, & modus, qui in hoc libro proponendo servatus est sic potest declarari, primò, in hoc libro author studuit colligere omnem doctrinam quæ de summa sancti Evangelij à factis Conc. & à Cat. tradita est. 2. dictam doctrinam sic collectam curavit methodo iam dicta distinguere, & ordinare. 3. ex industria modum interrogandi, & respondendi adhibitus est, ut examinatos, & examinandos esset accommodatus. 4. Aliqua ratione Doct. facti Conc. & Catec. explicata fuit, quia in materia propoſita, quæ nã esset definitio, vel materia, vel forma, vel efficiens, vel finis, vel effectus dictum est; sæpè enim in doctrina illorum termini isti explicati non sunt. 5. In margine locus facti Conc. & Cat. notatus est ut possit in fonte, qui vult doctrinam illam intruere. 6. Compendium totius doctrinæ Catec. collectum est, ut etiam illi qui otium non habent, vel minus ingenio valent, dictam doctrinam percipere possint. Demum in fine Opusculi de examine ad Ordines, ad Confessiones, ad Curam animarum, ad beneficia, & ad Conciones propositum est, in quo quæ doctrina à singulis examinandis requirenda sit, explicatur, & ubi in hoc opere possit inveniri, aperitur.

Ex dictis autè apparebit quis hujus libri usus esse possit, Omnibus enim utilis est, quia de summa S. Evangelij, quæ ab omnibus necessario sciri debet, in illo tractantur. Magistris, qui ut par est, discipulis suis aliquam Catechismi partem explicare debent, ad intelligentiam Catechismi plurimum luminis datum erit. Curatis, ad sermones de S. Evangelio habendos inexplicabilem afferet utilitatem. Examinatoribus verò, & examinandis hic liber potissimè accommodatus erit. Nunc igitur ad proponendam modo iam dictam doctrinam facti Concilij & Catec. deveniendum est.

DOCTR.

DOCTRINA
CATECHISMI
ROMANI
IN DECALOGUM,

FIDELITER COLLECTA, DISTINCTA,
& ubi opus est explicata

PER IOANNEM BELLARINUM,
Clericum Reg. Congreg. S. Pauli.

sf

De Divisione Decalogi. Cap. V.

Expedit, ut Decalogi distincta divisio tradita sit: Ref. Divisio maxime illustrat tractationem de aliqua re, ideo modo utilissima est.

Ca. prac. 1.
Nun. 1. Quomodo datur hæc divisio? Ref. Deus in Decalogo duo facit: primo proponit quasi præmium; secundo legem ipsam dat, atque promulgat.

Ibidem. Quodnam est præmium, & quænam lex? R. Illa verba, *Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti, & de domo servitutis*, sunt quasi præmium, ut suo loco diceret, cætera omnia ad legem ipsam sunt attententia.

Cap. pr. 1. Lex Decalogi in quot partes principales dividi potest? Ref. In duas, quarum prima cõtinet præcepta, alia præmiũ observantia, & penam transgressionis illorum, & de hæc quoque paulo infra dicendum est.

Catec. hinc
n. 1. Cap. pr.
1. n. 3. Præcepta in quot partes divisa sunt? Ref. Divisio præceptorum multis modis fit, quædam etiam dicuntur affirmativa, quædam negativa, & de hæc divisione antea dictum est. Iterum fit alia divisio Decalogi in decem præcepta, quia in illo tot data sunt, verum quia multa præcepta ad unum aliquod caput reduci possunt, iterum in partes pauciores, & magis principales divisio fieri solet: Et est, ut Decalogus, in duas, vel in tres partes principales divisus sit.

Cap. prac.
1. n. 3. Quomodo dividitur in duas partes? Ref. Prima pars habetur in prima tabula legis à Deo data: in qua sunt tria prima præcepta ad cultum Dei pertinentia. Secunda pars continetur in secunda tabula Legis, & septem ultima præcepta habet, per quæ dilectio proximi ordinatur.

Ex Catec.
prac. 4. Qua ratione potest dividi in tres partes? Ref. Sic Lex Dei intendit dirigere homines ad omne bonum, est autem triplex bonum, divinum, publicum, & privatum: Prima ergo Pars, quæ continetur in tribus primis præceptis dirigit homines ad bonum divinum. Secunda, quæ habetur in quarto præcepto, dirigit ad publicum: Tertia, quæ respicit sex ultima præcepta, disponit de privato.

1. 2. q. 100.
ar. 5. Quid est bonum publicum? Ref. Est illud, quod populis est commune.

In quo consistit hoc bonum publicum? Ref. In tribus, nempe Primo in bonis legibus. Secundo, in bonis magistratibus qui opportunè procurent observantiam bonarum legum. Tertio, in bono populo, qui fideliter observet bonas leges.

Quomodo quartum præceptum disponit de publico bono? R. In dicto præcepto ordinatur, quid superiores debeant facere erga inferiores, & illi erga illos, ut plena observantia divinæ legis habita sit, ideo verè hoc præceptum de publico bono disponit: & hoc infra clarius patebit.

Quod est bonum privatum? Ref. Est illud, quod privatis personis appropriatum est.

Quæ sunt privatae personæ? Ref. Primo, quilibet homo respectu proprii boni. Secundo, omnes proximi, qui neque superiores, neque inferiores illi sunt.

Quare circa cultum Dei data sunt tria præcepta? Ref. Quia iustum erat, ut in cultu Dei totus homo, *id est*, cor lingua & manus ejus occuparetur, ideo conveniens fuit ut tria darentur præcepta, primum cordi, secundum ori, tertium exteriori.

Quare de bono publico unicuique præceptum datur? Ref. Quia, ut dicitur, sufficiens est.

Cur de bono privato sex præcepta data sunt? Ref. Pro intelligentia huius rei sciendum est, quod quatuor sunt bona privata. Primum animæ, secundum corporis, tertium famæ, quartum fortunæ, seu facultatis temporalis: Item quod dicta bona tribus modis possunt vel amari, vel offendi, nempe corde, ore, & opere: Cum ergo Deus vellet percipere, ut omnia dicta bona diligerentur & omni modo, nempe corde, ore, & opere: sex dedit præcepta, tertia de dilectione operis, unum de dilectione linguæ, duo de cordis amore.

Quæ sunt data de opere? Ref. Quintum, sextum, septimum.

Qua ratione? Ref. Quintum præcipit ne quis occidat, seu offendant, immo ut diligat opere ipso tum animam, tum corpus sui, ac proximorum. Sextum prohibet, ne quis opere inordinato diligat aut seipsum, aut proximum. Septimum ne quis opere offendant famam, for-

Catec. p. 4.
D. T. 12. q.
180. a. 5.

Cap. prac. 3.
1. 2. 3.

Exp. pr. 4.

D. Th. 1. 2.
q. 100. a. 5.

Ibidem.

Ibidem.

runas proximi sui : Hæc autem clariùs suo loco explicabuntur.

Uidem.
Ses. 14. c. 1.
D. T. ibid.
Cap. præc.
9. 10.

Quoddam est præceptum dilectionis linguæ ? Resp. Octauum in hoc enim præcipitur, ne lingua aliquo modo proximum suum ledat.

quæ data sunt cordi? Res. Duo ultima, ut ex verbis ipsi apparet, hæc autem omnia clariùs in singulis præceptis sunt observanda.

Ex. Catec.
præc. 1. n. 3.
6. c.

quod sunt ad summum præcepta Decalogi ? Res. Decem, sed si explicatiùs loquendum sit, viginti sunt asserenda, nempe decem affirmativa, & decem negativa.

quare hoc ? Res. quia quodlibet præceptum Decalogi ex duabus constat partibus, quarum una est affirmativa, quæ præcipit actum virtutis, altera negativa, quæ vitium dicitur virtuti oppositum omnino excludit.

Quomodo est hoc ? Res. Philosophi dicunt quod in affirmatione virtualiter continetur negatio, & in negatione affirmatio, veluti in hac affirmatione, *Dies est*, continetur hæc negatio: *Non est nox*: Et in hac negatione, *modo non est dies*, continetur hæc affirmatio: *Modo nox est*: Sic igitur in præceptis est si præceptum dicit negationem, ne offendas, virtualiter in tali negatione continetur affirmatio, nempe *Diligas*, & si dicit, *Diligas* virtualiter dicit, ne offendas: sic igitur præcepta sunt intelligenda.

Ex Catec.
hic num. 2.
D. T. 1. 2. q.
100. art. 2.

Est necesse, ut præcepta, Decalogi non solum præcipiant omnes virtutes, sed etiam prohibeant omnia vitia? Res. Omnino, alioquin lex Dei esset perfecta regula actuum humanorum quod asserere absurdissimum est.

De observatione transgressionis mandatorum.
Cap. VI.

Hic num. 3.
6. c.

Expedit tractare de observatione mandatorum Dei? Res. Catechismus iudicat circa hoc potissimum esse versandum.

Conc. sess. 6.
c. 11. 6.
ibidem.

Qui debet potissimum de illa tractari? Res. Catechismus, & sacrum Concilium Tridentinum tria præcipuè de illa considerant, possibilitatem, necessitatem, utilitatem.

De possibilitate observandi divinam legem. Num. 2.

Quid est observare divinam legem? Res. Est facere omnem illud, quod in lege Dei præceptum est.

Homo iustificatus, & in gratia Dei constitutus potest ne adimplere omnia præcepta Dei? Respond. Est de fide, quod possit, & Concilium his verbis determinavit: Si quis dixerit Dei præcepta homini, iustificata, & sub gratia constituta esse ad observandum impossibilia, anathema sit: Idem etiam Concilium ita docet: Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis. Cujus mandata gravia non sunt, cuius jugum suave est, & onus leve.

Si natura hominis post peccatum Adæ reddita est infirma, si etiam per concupiscentiam, & fomitem inclinatur ad peccatum: videtur quod sit illi impossibilis completa observantia mandatorum Dei? Res. Si sola natura hominis absque gratia, & auxilio Dei consideretur, est inhabilis ad completam observantiam mandatorum Dei, sed quia homo per orationem potest obtinere auxilium Dei, & per penitentiam gratiam divinam, à qua natura sanata sit, ideo homini, etiam post peccatum Adæ, observantia mandatorum possibilis est.

Constitutus in peccato mortali potest observare omnia præcepta Dei? Res. Quia peccatum mortale est gravis transgressio alicujus præcepti, transgressio autem, & observantia mandatorum contraria sunt: evenit, ut dum quis vult morari in peccato mortali, & ideo in aliqua transgressione præceptorum, non possit esse observator omnium illorum, sed quia potest, ut dictum est, petere auxilium à Deo, & penitere, de peccato, propterea etiam aliquo modo dici poterit, quod observatio omnium mandatorum illi possibilis est.

Quid docet Catechismus de hac possibilitate? Res. Ait quod præcepta Dei non habent difficultatem posse duplici potissimum ratione probari: quarum prima ex August. talis est: *Lex nihil aliud præcipit quam amorem Dei, & proximi*: Amare autem Deum rem adeo pulchram, & bonam, creatorem, beneficium, & patrem ama-

Sess. 6. c. 17.
Sess. 4. c. 18.

Catec. hic.
Num. 7.

Sess. 6. c. 11.

Catec. hic.
Num. 7.
Sess. 6. c. 11.
D. Th. 1. 2.
q. 109. a. 4.

Cat. Conc.
D. Th. ibid.

Hic num. 2.

tissimum: & item amare proximum, qui est caro, & frater
 propter: quia dicitur impossibile, vel difficile esse: Altera
 ratio est, quia auxilium Dei, maxime post Christi mortem,
 præsto adest hominibus, ita ut ipsemet Deus, qui amorem
 jubet, per Spiritum sanctum suum vim inferat amoris cor-
 dibus nostris; Demum concludit. Amanti nihil difficile est:
 Ideo Christus dixit. *Si quis diligit me, sermonem meum
 servabit.*

De necessitate observandi mandata Dei. Num. 3.

Hic nu. 8. **E**stne necessarium observare omnia, & singula mandata
 Dei? Ref. Est.

Ses. 6. c. 6.

Nonne homo pro liberum arbitrium potest velle obser-
 vare, & non observare legem Dei? Ref. Potest.

1. qu. 28.

a. 3. ad 2.

Quomodo ergo dicitur observantia legis necessitatem
 habere? Resp. Triplex est necessitas: prima naturalis, seu
 coactionis; secunda moralis, seu obligationis; tertia ex sup-
 positione finis; secunda, & tertia homini conveniunt, prima
 verò nequaquam.

D. Th. ibid.

quid est necessitas naturalis, seu coactionis? R. Est talis
 impulsus, vel motio naturæ, aut alterius agentis, qui impe-
 diri, aut cui resisti non possit: veluti non potest impediri,
 quod ignis non calefaciat, ideo dicitur necessarius calefa-
 cere.

D. Th. ibid.

Quid est necessitas moralis, Resp. Idem quod obligatio
 ex præcepto superioris proveniens.

D. Th. ibid.

Quid est necessitas ex suppositione finis? Ref. Quando
 ab obtinendum aliquem finem, veluti sanitatem si suppo-
 sitionem sit aliquid medium, veluti Medicinam, tunc suppo-
 sitio quod quis vult obtinere dictum finem, necessarium
 esse dicitur, ut per tale medium obtineatur.

Cat. n. 10.

Cap. ibid.

Ibidem.

Pf. 15.

ver. 2.

Pf. 49. ver.

15.

Deus necessitate naturæ impellit creaturas irracionales
 ad suas operationes? Ref. Impellit.

Impellit-ne homines? Ref. Non impellit, cum tamen po-
 tuisset impellere, si voluisset.

quare hoc non fecit? Ref. Ob duplicem, causam, nempe
 gloriam suam, & utilitatem hominum.

Quomodo ob gloriam Dei? R. Primò Deus sic ostendit
 se esse beatum in se ipso, & non egere hominibus: mane-
 reque in eadem felicitate sua sine lauderet, sive blasphe-
 metur ab aliis. Secundo; declarat se esse adeo sapientem,
 atque potentem, ut etiam creaturas liberas, & defectibiles,

& variabiles possit firmo, & stabili regimine gubernare.
 Tertiò, manifestat suam infinitam bonitatem, qua etiam
 ex malis ab homine libero perpetratis scit facere, ut bona
 multa proveniant.

quare liberum arbitrium ad hominum servit utilita-
 tem? R. Primò confert ad hominis dignitatem, quod ad
 Deo dominus actum suorum sit constitutus. Secundo si
 homo necessitate naturæ ad observantiam legis ita im-
 pelleretur ut aliter operari non posset, ejus observantia
 sine merito & demerito esset: ut igitur posset homo vitam
 æternam mereri, quod est illi maximæ utilitatis, à Deo in
 libertate sua relictus est.

Quomodo observantia legis est necessaria ex suppo-
 sitione finis? Resp. Supposito quod homo velit consequi
 suam salutem, omnino observantia legis, tanquam me-
 dium necessarium, est adhibenda.

In quo consistit hominis salus? Resp. In hac vita in
 gratia, Salus autem vitæ futuræ in gloria, & æterna felici-
 tate posita est.

Observantia divinx legis est eodem modo necessaria
 ad salutem tum gratiæ, tum gloriæ? Respond. Non, sed
 diverso.

In quo est hæc diversitas? Ref. Sacrum Conc. & Cat. do-
 cent propositum observandi divinam legem esse omnino
 necessarium ad hoc, ut quis gratiam Dei valeat obtinere:
 pro consequenda verò vita æterna necessaria est actualis,
 & completa observantia divinx legis, quod de his qui ha-
 bent usum rationis intelligi debet.

Omnnes homines etiam infideles observantiæ hujus legi-
 s habent obligationem? Ref. Habent.

quarem est causa talis obligationis? Resp. Summum
 dominium, quod Deus in omnes homines habet.

quando in homine incipit ista obligatio? Ref. Statim ac
 pervenit ad usum rationis.

Si Deus tantum populo Hebræo dedit hanc legem,
 quare dicitur, quod omnes populi ad ejus observantiam
 sint obligati? R. De hoc ita Carachismus quamvis hæc lex
 Iudæis in monte à Domino data fuerit, tamen quoniam
 à natura omnium mentibus multò ante impressa, &
 consignata erat, ob eam rem Deus universos homines

D. T. 1. pp.

qu. 84. art.

2. ad 3.

Catec. art.

1. num. 19.

D. Th. 1. 2.

qu. 1. ar. 1.

idem, 1. 2.

qu. 14. ar. 1

Sess. 6. cap.

11. & can.

20.

Catec. n. 8.

& num. 11

Ex sess. 6.

Can. 15.

Cat. art. 9.

nu. 26. &

art. 12.

Conc. Cat.

Sess. 6. c. 6.

Catec. hic

Num. 8.

Ses. 6. c. 11.

& Can. 20

Catec. n. 8.

& 11.

Cap. 1.

Catec. hic.

Num. 8.

Catec. hic.

illi parare perpetuo voluit.

Num. 11.
Catech.

Post promulgatā Evangelium lex Moysis, & ejus obligatio nonne fuit penitus sublata? *Re.* In lege Moysis tria erant præcepta, moralia, caeremonialia, & judicialia: moralia à Christo fuere confirmata, reliqua autem sublata.

Num. 3.
Catech. n. 11

Homines qui fuerant antequam Deus traderet legem scriptam, tenebantur ad observantiam Decalogi? *Resp.* In Decalogo duo considerantur, primò scriptura, secundò res, quæ per scripturam expressa est: Lex autem Dei non dicitur scriptura, sed res per scripturam significata: Cum ergo Deus ab initio mundi animis hominum hanc legem indiderit, sequitur eos teneri ad observantiam ejus, etiam si scriptura data non esset.

De fructu, & utilitate observationum mandatorum Dei.
Num. 4.

Catech. 1.
Num. 4.

AD quid prodest consideratio de fructibus, qui ex observantia legis Dei proveniunt? *Resp.* Potentè impellit ad observationem ejusdem legis.

Qui sunt illi fructus? *Resp.* Sunt innumerabiles, sed aliqui exempli gratia hic proponuntur.

1. Reg. 15.

Primò per observantiam divinæ legis datur Deo summus honor, summus cultus, sit illi res gratissima, quia obedientia illi magis placet, quàm victima.

Psal. 39.
ad Gal. 4.

Secundò Christo qui voluit esse sub lege, & habere illam in medio cordis sui, & fieri obediens usque ad mortem, & sua passione satisfacere pro transgressionibus legis, nihil magis acceptum offerri potest.

Arg. sess. 6.
c. 11. 20.
& 32.

Tertiò quia beata Virgo, omnes sancti Angeli, omnes Beati, obediendo legi Dei, amici illius facti sunt, & meruerunt gloriam, quam modò possident, & observatores ejusdem legis amicos benevolos, socios gaudiorum libentissime accipiunt.

Catech. n. 21

Quartò qui legem Dei observant sub peculiari providentia Dei, Beate Virginis, Angelorum, & Beatorum, positi sunt, juxta psalmum, *Qui habitat, &c.* ita ut omnes capiti ejus corum numerati sint.

Joan. c. 24.
Ex psal. 1.
Ca. pra. s. 5.
n. 1. p. 7.

Quintò de illis dixit Christus *Pater meus diligit eos, & ad eos veniemus, & mansionem apud eos faciemus.*

Sextò si totus mundus hanc legem observaret, omnes & singuli homines summa felicitate fruerentur, qui a natu-

lus esset, qui offenderet eos, imò omnes officia pietatis, & beneficia in illos conferrent, & miserò à miseria sublevarent.

Num. 1.
Catech. n. 11
& sequen.
In ves. sess.
3. p. 94. 89.
art. 6. ad. 3.

Septimò, si civitas, vel populus, vel regnum hanc legem observet, à Deo accipit promissas benedictiones, super alios populos magnificabitur: sapientiam ejus alij populi obstupescunt: sicut de populo Hebræo, & Machabæis apparet.

Octavò, si aliqua familia ambulet in lege Dei, eadem privilegia obtinebit, sicut de Abraham, David, Tobia, Machabæis Scriptura docet.

Sess. 6. c. 6.
c. hic. m. 6.

Nonò, si quis constitutus in peccato mortali aliqua opera legis devoto animo faciat, non carebit aliqua vel temporalis, vel spirituali pro modo operis retributione, licet per dicta opera vitam æternam non mereatur.

Decimò, idem si proponat observare in futurum legem Dei, & doceat de commissa transgressione, ad gratiam, & amicitiam Dei obtinendam se præparabit.

Sess. 6. c. 33.
Ibidem.

Vndecimò, constitutus in gratia quodcumque opus in lege præceptum faciat sive corde, sive ore, sive opere, modo faciat, ut legem adimpleat: & nulla adhuc vitiosa circumstantia merebitur vitam æternam.

Duodecimò, Amplius merebitur augmentum gratiæ jam obtentæ, nec non gloriæ futuræ.

Cat. de po.
Num. 7.
Sess. 6. c. 33

Tertiodecimò, Amplius dicto opere poterit simul mereri, & satisfacere pro peccatis.

Quartodecimò, item merebitur, si in gratia decesserit consequentem vitam æternam.

Cont. &
Catech.
Ibidem.

Decimoquintò, amplius actiones familiares, veluti manducare, dormire, curam gerere domus, diligere parentes, filios, propinquos, exercere aliquam artem, & alia hujusmodi, si hiant debito modo, & intentione adimplendi præcepta Dei, veluti manducare, dormit, ne faciat contra præceptum Dei, occidendo corpus suum, diligere uxorem, vel filios, quia Deus ita præcipit & exercet artem, ne furetur; tunc apud Deum meritum vitæ æternæ obtinebit.

Sextodecimò, quia lex Dei est completa regula totius hominis, & omnium actuum illius, efficitur, ut observator illius intus, & extra ita fit ordinatus; & bene disposi-

Catech. hic.
Num. 9.

rus, ut sæpe summa animi tranquillitate, pace, ac gaudio peccatur.

Conc. Sess.
14. can. 3.

Septimo decimo observantia divinæ legis confert homini incredibilem dignitatem: Si enim servit Deo regere est, & qui obedit Deo servit illi, merito qui obedit legi Dei quod ad dignitatem regiam fit sublimatus, dicere verum est.

Prof. 1. nu.
15. c. 2.
Cat. pra. 7
Num. 2.

Decimo octavo per observantiam divinæ legis maxime peccata transgressoribus datæ evitantur.

Decimonono hæc observantia est tutissima custodia hominis, & omnium bonorum illius, famæ, vitæ, honoris, ac divitiarum. Hæc enim lex concedit legitimum usum, & amorem illorum: prohibet omnes offensas: Quod homicidis, adulteris, furis, injuriæ, odia & alia perpetrarentur si à lege Dei prohibita non essent.

Ex lib. Job.
cap. Tobia.

Vigesimo demum hæc observantia toti inferno supra, quam dici potest formidabilis est: quia enim diabolus Deo obedire contempsit, efficitur, ut qui obedit legi Dei subdendo se Deo, uniat cum Michael Archangelo, cum sanctis Angelis atque Beatis, sicque cum actibus contrariis pugnet contra diabolum, atque vincat.

Hæc & alia multa sunt fructus, qui ex observantia divinæ legis percipi possunt.

De transgressione mandatorum Dei. Num. 3.

Cat. pra.
4. num. 5.

Transgressio legis opponitur observantia illius? Ref. Ita est.

Quomodo opponitur? R. Lex cum sit regula, & mensura actuum humanorum, illis prægit certos terminos: intra quos si quis se contineat, dicitur observator: si autem illos transgressus sit, transgressor legis esse dicitur, ideo hæc ratio inter se contraria erunt.

12. q. 1. nu.
6.

Peccatum est idem, quod transgressio legis? R. Peccatum vel est transgressio legis, vel quid à tali transgressione derivatum.

De peccato originali, mortali, & veniali. Num. 6.

Sess. 5. c. 6.

Quotplex est peccatum? Resp. duplex, originale, & actuale.

Sess. 5. de.
pre. 17.

Quid est originale? R. Ex sacro Concilio. Est peccatum à primo parente in posteros non imitatione, sed propagatione derivatum.

Est ne transgressio divinæ legis? Respon. In Adam fuit actualis transgressio: in posteris non fuit actualis transgressio, sed propagatione ab ipsa derivatum: ideo factum Concilium ait esse transfusum in posteros non imitatione, sed propagatione.

Conc. ibid.

Quid est peccatum actuale? R. Est actualis transgressio divinæ legis.

12. qu. 71.
ar. 6. ibid.

Quomodo definitur? Resp. Sic: Est dictum, vel factum, vel concupitum contra, vel præter legem Dei.

Sess. 1. 4. c. 5.

Quotplex est hoc peccatum? R. duplex, aliud mortale, aliud veniale.

Sess. 6. c. 11.
1. 2. qu. 71.
ar. 6.

Quomodo definitur mortale? R. Primo sic: Est gravis, & perfecta transgressio divinæ legis: secundo sic: Est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem dei, & utraque idem dicit.

Quomodo definitur veniale? R. Primo sic: Est leve, vel imperfecta transgressio divinæ legis. Secundo sic: Est dictum vel factum, vel concupitum præter legem dei.

Et ex sess.
6. cap. 1. c. 5.
Sess. 14. c. 5.
Ar. ex.

Quænam transgressio dicitur gravis? R. Illa, quæ versatur circa rem notabilem, & alicujus momenti, veluti si furtum sit de re gravi.

Conc. locis citatis.

Quæ dicitur perfecta? R. Illa, quæ sit cum advertentia, & integro judicio, atque consensu rationis.

1. 2. 5. 74.
1. 2. q. 93.

Quænam levis? R. Quæ circa rem levem versatur, ut si quis quadrantem furetur.

ar. 9.

Quæ imperfecta? Ref. quæ sine plena advertentia, aut perfecto iudicio rationis, atque consensu efficiæ est.

ibid. q. 74.

Quæ hoc? Resp. Duo in transgressione considerantur, nempe, Opus & voluntas operis, si materia operis modica sit & ipsa transgressio modica est: Si voluntas operis sit imperfecta, similiter & ipsa transgressio imperfecta dicitur.

1. 2. qu. 73.
74.

Si vetò & materia sit gravis, & voluntas deliberata, transgressio completa, atque perfecta erit.

Cat. præ.
Num. 6. 7

Si quis furetur quadrantem, sed habet voluntatem furandi majorem quantitatem, erit peccatum mortale? Resp. Erit, quia ex parte voluntatis etiam in materia gravitas est.

1. 2. qu. 7.

Si quis tentetur de adulterio, sed non consentit tentationi, peccat ne mortaliter? Resp. Non, quia et si materia operis sit gravis, consensus tamen rationis deest.

Ibidem.

Si caro vel sensus appeteret adulterium, sed ratio dissentiret, esset-ne mortale? Resp. Non, quia nobilior pars hominis non consentit.

Catech. hic
Num. 5. Quare mortale dicitur contra, & veniale præter legem Dei? Resp. Secundo quod lex, & voluntas Dei aliquo modo idem sunt: voluntas enim Dei in lege ejus propolita est: Idem ergo erit facere contra legem, & contra voluntatem Dei: Si ergo homo tale producat opus: ut per illud inter hominem, & deum, & inter voluntatem Dei, & hominis oriatur illa contrarietas, quæ dicitur inimicitia, tunc verè, & realiter opus illud dicitur esse contra legem, & voluntatem Dei. Si verò ab illo fiat aliquod opus, quod quidem aliquo modo displiceat voluntati Dei, sed nihilominus Deus non vult esse illi inimicus, neque privare illum sua gratia: tunc tale opus dicitur quidem aliquo modo declinare à voluntate Dei, non tamen habere veram contrarietatem cum illa: Cum enim contraria non possint simul stare, peccatum autem veniale simul fit cum bona, & amica, & benevola Dei voluntate, sequitur quod fit præter & non contra illam. Et hoc docet sacrum Concilium his verbis: *Licet enim in hac mortali vita quantumvis facti, & iusti in levibus saltem, & quotidiana que etiam venialia dicuntur peccata, quandoque cadant, non propterea desistant esse iusti: quod autem iusti amici sine Dei certum est.*

Ex sss. 6.
c. 15.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

Ex sss. 6.
c. 11.

De consensu & usu rationis. Cap. VII.

Quare hoc loco de consensu, & usu rationis dicendum est? R. Quia transgressio, & observantia divinæ legis sine hac declaratione non plenè explicatur: Deinde confert ad explicandam, quomodo Deus homines ad observantiam legis inducat.

Quid

Quid circa hoc debet considerari? Resp. Primo quid sit Synderesis. Secundo quid sit conscientia: Tertio quid sit ratio, & usus, & consensus illius.

De synderesi quid sit. Num. 2.

Quid de Synderesi considerandum? Resp. Duo, definitio, & quatuor causæ illius.

Quomodo definitur Synderesis? Resp. Sic, Est habitus naturalis cognoscitivus primorum principiorum operabilium.

Quid est primum principium operabile? Resp. Illud, quod primo hominem dirigit ad operandum.

Quæ sunt ista prima principia? Resp. Præcepta divinæ legis.

Quare hoc? Resp. Quia lex Dei est prima regula actuum humanorum, ideo illud quod primo regulat hominem ad operandum, sunt præcepta divinæ legis.

Quænam est materia, seu objectum, circa quod Synderesis occupatur? Resp. Prima principia operabilia, seu decem præcepta Dei.

In quantum parte, vel potentia animæ Synderesis reperitur? Resp. In intellectu seu ratione.

Quænam est forma illius? Resp. Illa naturalis habitus ad cogoscenda dicta principia.

Quis indidit homini hunc habitum? Resp. Deus per naturam.

Cur indidit? Resp. ut homo vi nature cognosceret legem divinam naturalem.

Est in omnibus hominibus? Resp. in omnibus.

Quis est actus seu operatio Synderesis? Resp. Cognitio dictorum principiorum.

Quis finis? Resp. Observantia divinæ legis.

Quomodo est hoc? Resp. quia homo non poterat observare legem Dei, nisi prius cognosceret illam, data est Synderesis, cujus auxilio lex Dei cognita est.

De conscientia, ejusque definitione, & causis.

Num. 3.

Quomodo definitur conscientia? Resp. Sic, Est applicatio primorum principiorum operabilium ad humanas operationes.

Quare dicitur conscientia? Resp. quia hæc vox conscientia

videtur

1. 2. q. 76.

art. 12.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ibidem.

ria significat quasi simul scientia seu scientia applicata, ideo rectè convenit illi.

Ibidem. Quanam est materia, seu objectum? Resp. Omnes humanae operationes.

Ibidem. In quanam est ut in subjecto? Resp. In intellecta vel ratione.

Ibidem. In quo consistit forma conscientiae? resp. In illa applicatione, quae dicta est.

Ibidem. Quinam est actus, vel quodnam est officium conscientiae? Respondet. Duo principales actus ad illam pertinent. Primus est, ut in iudicando de lege Dei, & obedientia illius: & tam multi sunt qui transgrediuntur illam? R. Per peccatum Adae obcuratum est lumen synderesis, & conscientia per formicem, & concupiscentiam difficile habet bene fungi officio suo.

Arg. ibid. Quam habet comparationem conscientia ad synderesim? resp. Sicut in visione oculi tria sunt, oculus, lumen Solis, & ipsa visio, quae fit per applicationem tum oculi, tum luminis ad res, quae videndae sunt. Sic est in practica cognitione hominis, intellectus est veluti oculus: Synderesis est veluti lumen Solis. Conscientia est veluti applicatio tum luminis, tum oculi ad humanas actiones, ut videantur.

Ibidem. Quis est finis conscientiae? resp. Inducere hominem ad observantiam divinae legis.

Ibidem. Quomodo hoc praestat? Respondet. Duobus actibus jam dictis: Primo enim suggerit homini, quod hic vel ille actus est secundum legem Dei, iste vel alius est contra illam. Deinde sollicitat hominem ut operetur secundum legem, & abstinere ab operatione, quae illi contraria sit.

Ibidem. Quis dedit homini hunc modum operandi? Resp. Deus per naturam; scriptum est enim quod Deus reliquit hominem in manu consilii sui.

Ibidem. Consilium, & consultatio in agendo fit per Synderesim, atque conscientiam? Ref. Fit in actibus moralibus, & liberis, ut ex illorum actibus appareat.

Arg. sol. 7. Cap. 32. Quare Deus talem modum operandi homini dedit? Ref. Ut possit vitiosus, & cum merito operari. 2. qu. 2. art. 4. ad 2.

Omnis actio, quae fit mediante consilio, & consultatione, seu examine, & iudicio conscientiae est virtuosa, vel vitiosa; meritoria, vel demeritoria? Ref. Ita est: tunc enim producit vel ut conformis legi Dei; & hoc virtus est, vel ut contraria, & est vitium.

Est in omnibus haec conscientia? Ref. Est: aliqui tamen, ut infantes, non habent usum illius.

Si homines habent Synderesim, atque conscientiam, cur tot homines errant in iudicando de lege Dei, & obedientia illius: & tam multi sunt qui transgrediuntur illam? R. Per peccatum Adae obcuratum est lumen synderesis, & conscientia per formicem, & concupiscentiam difficile habet bene fungi officio suo.

Contra haec mala à Deo remedium aliquod datum est? Ref. Deus per legem scriptam addidit lumen synderesis, & conscientiae, ut dictum est, per gratiam, & Evangelium dedit non solum lumen, sed auxilium ad bene iudicandum, & operandum.

De ratione practica, Num. 4.

Quid est ratio? Ref. Est pars hominis, seu animae superioris.

In quot partes anima hominis divisa est? Resp. In duas saltem respectu operationis. Una est, quae semper operatur cum corpore, & dicitur sensus, & portio inferior. Alia operatur sine corpore, & dicitur ratio, vel portio superior, & haec nobilior est.

Quare dicitur ratio? Ref. quia ratiocinatur. Quid est ratiocinari? resp. Est per discursum transire à re nota ad rem ignotam.

Synderesis, & conscientia pertinent ad hanc rationem? Ref. Ita est.

Quomodo est hoc? Ref. Ratio mediante Synderesi cognoscit prima principia operabilia, id est Dei praecepta: deinde auxilio conscientiae discursit applicando cognitionem praeceptorum singulis actionibus hominis, ut cognoscat an sint conformes, vel contrariae divinae legi, & hoc est ratiocinari.

V u 2

Aristot. 3. Et hic
sess. 9. c. 3.

Arist. ibid.

1. p. qu. 79. art. 3.

Catech. h. Num. 3.

Sess. 5. de Pecc. orig. Cat. n. 13. D. Thom.

1. 2. qu. 109 art. 5. c. 2.

1. p. qu. 79. art. 8.

1. p. qu. 75. art. 2. c.

77 art. 5.

1. p. qu. 79. art. 8.

Ibidem.

Ibidem., art. 1. 15.

Ibidem.

Ibidem. Quod est obiectum rationis publicæ? Resp. Duplex habet obiectum. Vnum & principale sunt Dei præcepta. Aliud sunt omnes hominum operationes.

Ibidem. Quanam est rationis operatio? Ref. Discutere, & ratiocinari de actibus humanis.

Ibidem. Quis finis illius? Resp. Dirigere hominem ad operandum iuxta legem Dei.

De usu rationis. Num. 5.

a. 2. qu. 16. art. 1. Ibidem. Differunt ratio & usus illius? Ref. Differunt. Quomodo differunt? Ref. Ea ratione, qua potentia ab usu distincta est.

Ibidem. Quanam est hæc distinctio? Ref. Si quis non habeat pedes, vel habeat omnino infirmos, & inhabiles ad ambulandum dicitur non habere potentiam ambulandi. Si autem habeat pedes sanos, & fortes, sed valido fune ligatos, dicitur habere potentiam ad ambulandum, non tamen usum. Ita cæcus non habet potentiam videndi, neque usum.

1. p. qu. 101. art. 1. Ibidem. Qui vero habet sanos oculos, si in tenebris sit, dicitur habere potentiam, sed non usum videndi. Si sit in luce & potentiam & usum habebit.

Ibidem. Catech. de pan. n. 44. Et his n. 3. D. Tb. ibid. Infantes, dormientes, amenes, habent rationem quatenus dicitur potentiam? Resp. Habent, cum habeant animam humanam, & potentiam illius.

1. 1. q. 79. art. 12. 13. Habent usum rationis? Ref. Non, quia est impedita, ne eliciat actum suum.

Quinam habent usum rationis? Ref. Illi, qui bonum à malo, honestum à turpi, iustum ab iniusto, sceleretere possunt: id est, qui mediante lumine synderesis, & officio conscientie possunt discernere, quænam operationes sint conformes, id est, bonæ, vel contrariæ, id est, malæ, divinæ legi naturali, quæ in corporibus eorum insita est, & per synderesim illi manifestatur.

1. 1. q. 11. art. 1. Catech. prefat. 1. Num. 34. Quomodo usus rationis deservit ad observantiam divinæ legis? Ref. Si homo in singulis suis actionibus, in cibo, & aliis semper studeat facere illud, quod est conforme legi Dei, & abstinere se ab illo, quod illi contrariatur, sic diligens legis observator evadet,

De consensu rationis.

Num. 6.

Consensus rationis potest esse in iis, qui non habent usum illius? Ref. Non potest.

Abique consensu rationis potest esse virtus vel vitium, meritum, vel peccatum? Ref. Non potest.

Si sensus appellat aliquid contrarium divinæ legi, veluti vindictam: & ratio dissentiat, eritne peccatum? Respond. Non.

Si consentiat erit? Resp. Ita est.

Quomodo sit iste consensus? Ref. Sic. Si ratio per synderesim cognoscat vindictam vel furtum à Deo esse prohibitum, & per conscientiam cognoscat in hac offensione inimici fieri contra præceptum de non vindicando, & ideo esse contrarium divinæ legi: tunc si ratio consentit illi offensionæ ad quam sensus. vel homo se preparat, dicitur consensisse, & esse peccatum.

Si quis diligit uxorem, quia pulchra: vel comedit, aut bibit quia in hoc delectatur: vel abstinet à furto, quia displicet illi, & has operationes elicit abique ulla cogitatione, quod legi Dei conformes sint, iste dicendus est legis observator? Ref. Non.

quare non? Ref. Quia talis operatio non facit, ut se conformet divinæ legi, & ratio in illis nihil cogitat de tali conformitate, in qua sola ratio virtutis posita est.

Si quis diligit uxorem, quia ratio advertit à Deo ita esse præceptum, erit actio virtuosa? Ref. Erit, quia ratio consentit in illam conformitatem cum lege Dei.

Expedit ut ratio in humanis operibus semper studeat advertere huic legis conformitati? Respond. Vtilissimum est.

De modo inducendi ad observantiam divinæ legis.

Num. 7.

Ex dictis potestne colligi modus, quod homines ad divinæ legis observantiam inducantur? Ref. Potest.

quis est iste modus? Ref. Ille, quo utitur Deus, nempe per synderesim, atque conscientiam.

quid facit Deus, ut dirigat homines ad legis observantiam?

V u 3

Catech. prefat. 44.

1. 1. qu. 74.

art. 3. ad 3.

Ibidem.

art. 3. ad 4.

Ibidem.

Ibidem.

art. 5. Catech.

D. Thom.

1. 1. qu. 21.

art. 1. Catech.

art. prefat. 1.

Num. 34.

1. 1. qu. 21.

art. 1. Catech.

Catech. prefat. 1.

Num. 34.

D. Tb. ibid.

Art. ibid.

tiam/Resp. Primò, per syndesim dat cognitionem legis. 2. Per conscientiam manifestat homini, quænam operationes sint conformes, & vel contrariæ dictæ legi. 3. Per eandem conscientiam suaviter impellit ad conformes, & retrahit à contrariis. 4. Dat motiva externa nempe præmium, & poenam, quibus inducat, ut homines semper meditentur, & se exercent in observantia divinæ legis.

Quomodo pastores animarum hoc idem præstabunt? Resp. Primò, debent explicare populis legem Dei, quod est syndesim illustrare. Secundo. Docere illos quænam actiones sint divinis præceptis vel conformes, vel contrariæ, quod est conscientiam in primo suo actu examinandi, & iudicandi adjuvare. Tertio, Proponere motiva, quibus fideles ad virtutes impellantur, & à vitiis retrahantur: quod est adjuvare conscientiam ad secundum actum, qui convenit illi, nempe ut sollicitet ad bonum, & compescat à malo. 4. Horrari fideles, ut in omni sua actione oculos ad Dei legem convertant, in illaque die ac nocte impeditentur, atque se exercent.

De motivis, quibus ad observantiam divinæ legis homines inducantur. Cap. VIII.

Num. 2.

Expedite considerare de motivis, quibus homines impellantur ad observantiam divinæ legis? Ref. A Cat. hoc Parochis tanquam præcipuum propositum est.

Quare hoc? Ref. Quia plurimi circa illam tepidum, & remissum animum habent.

Quid per motivum intelligi debet? Ref. Illud, quo tanquàm à calcari vel stimulo & aculeo voluntas in agendo tepida, atque remissa excitatur, sollicitatur, impellitur, ut in operando diligens sit.

Quæ sunt ista motiva, quibus voluntas hominis excitatur? Ref. Aliquo modo proponitur.

Seff. 6. c. 11.

Cat. num. 7.

Num. 9.

Seff. 14. c. 3.

Primum est Facilitas, nempe si populis proponatur, quòd observantia divinæ legis, est facilis, & possibilis. Quod motivum ex dictis colligi potest.

2. Lucunditas, nempe persuadere, quod non solum est facilis, sed etiam iucunda, & delectabilis, & de supradictis haberi poterunt argumenta.

3. Veritas, nempe probare, vel explicare fructus & utilitates, quæ ex illa proveniunt. *Rom. 9. Ec.*

4. Iustitia, atque honestas, nempe probare iustum, atque honestum esse, ut creatura obediat suo Creatori Deo, ac Domino, ut supra dictum est. *Num. 4. Ec.*

5. Necessitas, quod hæc observantia omnino ad salutem necessaria est. *Num. 8. Num. 11.*

6. Dignitas, nempe quod servire Deo valde gloriosum, & honorificum est. *Num. 10.*

7. Exempla, veluti quòd Christus fuit sub lege, &c. Item quòd omnes Angeli, & Beati per hanc observantiam vitam æternam obtinuerunt. *Seff. 6. c. 11. Ec. 16.*

8. Ex parte Dei afferre argumenta, quibus ostendatur omnibus modis Deum mereri, & dignum esse, ut illi ab omnibus ferriatur. *Num. 2. Ec. hic per totum.*

9. Ex parte legis, declarando ejus dignitatem, excellentiam, iustitiam, brevitatem, facilitatem, charitatem, & alia quæ gratissimam reddere illam possunt.

10. Ex parte nostri, sumis misericordiam, sine consilio, atque prudentiam, & absque directione Dei ad infinita mala propteramus. *Num. 2. Num. 3. Ec.*

11. Maxima poenæ illius transgressioni propositæ. *Præf. 1.*

12. Maxima præmia ejus observantia destinata. *Num. 2. 5. Ibidem.*

Hæc motiva fideles ad observantiam divinæ legis inducere possunt: & ex sacra Scriptura, sacro Concil. Trid. & Catechismo accepta fuere, ut ex locis in margine citatis apparebit.

De modo ampliandi dicta motiva.

Num. 2.

Motiva jam dicta egent explicacione & ampliacione Ref. Egent.

Ampliatio unde delatum potest? Resp. A Scriptura, à Conc. & Catec. ex jam dictis, ab exemplis, ratione, ab experientia, & alijs hujusmodi.

Exempla habent maximam vim in ampliando? Resp. Habent.

Catechismus proponit aliquam ampliacionem sub exemplis? Ref. Proponit potissimum duo exempla, unum rerum irrationabilium, alterum populi Hebræi, cui à Deo lex data est. *Num. 10. Num. 11.*

Num. 10.

Quid dicit de irrationabilibus? Respondeo. Ita argumentatur: si omnia irrationabilia legem sibi à Deo datam inviolabiliter observant, & voluntatem ejus indefinenter sequuntur: cur homo cui Deus multo majora contulit beneficia, legi, ac voluntati Dei non debet obtemperare.

Num. 3.

Num. 4.

Num. 1.

*Catec. per**totum.*

Num. 2.

Num. 3.

*Ec.**Ec.*

Num. 7.

Num. 9. *Ec.*

Quid Catechismus velle à Parochis explicari circa legem à Deo Hebraeis datam? Resp. Duo potissimum, nempe majestatem legis, & bonam, quæ populo illi ob datam legem addita sunt.

Quomodo explicatur majestas legis? Resp. Ex quatuor causis illius.

Quomodo ab efficiente? Resp. Explicando quod à Deo, & Domino omnium, cujus infinitam vim, atque potentiam effugere nemo potest, data est.

Qua ratione ex materia? Resp. Explicando, quod lex res faciles, utiles, iucundas, nempe amari, & amare, & in quibus gloria Dei, & commodum hominum posita sunt, præcipit, atque proponit.

Ibidem.

Quomodo ex fine? Resp. Explicando finem legis esse rem dulcissimam, & iucundissimam, nempe charitatem Dei, & proximi, seu gloriam Dei, & summam hominum felicitatem, atque salutem.

Num. 6. 7.

12. *Ec.*

Num. 11.

Quo pacto ex forma? Resp. Explicando modum, quo lex scripta à Deo data est.

Quid circa hunc modum Catechif. proponit? Resp. Primo electionem populi, cui danda erat lex. 2. Preparationem illius ad legem suscipiendam. 3. Locum, & tempus, in quibus data est lex. 4. Majestatem qua lex à Deo data est. 5. Curam ac providentiam particularem, quam Deus habuit populi, qui legem suam vel acceperat, vel accepturus erat.

Ibidem.

Quid proponit de electione? Resp. Ait, Deus ex omnibus nationibus, quæ sub cælo erant, unam delegit, quæ ab Abraham ortum habuit, quam populum vocaret suum: & cui se cognoscendum, & colendum præberet. Elegit autem eam, non quod cæteras nationes iustitiam, aut numero vinceret: se quod ipsi Deo sic placuit, nempe ut gentem inopem, & abjectam à se electam augetet, & locupletaret:

ut sic ejus potentia ac bonitas, apud omnes notior, atque illustrior redderetur.

Quid explicat Catechismus de preparatione? Resp. Ait, *Ibidem* ut Deus præpararet populum ad legem suscipiendam, vocavit Abraham, ut esset pater populi Hebræi, quem peregrinum esse voluit in terra Chanaan; cujus possessionem ei pollicitus egyptus tamen voluit, ut & ipse, & posterij ejus amplius quadringentos annos vagi essent, antequam dictam terram obtinerent. Sed & hoc tempore Deus permisit, ut Hebræi in Egypto servi essent, atque fame, ac labore nimium affligerentur. Contulit eis maximum beneficium liberans eos de domo servitutis, & de terra Egypti, duxit in desertum curam gerens illorum. Demum triduo antequam ferretur lex, Deus iussit, ut vestimenta lavarent, uxores non attingerent, ut ad diem tertium adessent. Deinde ad montem Sina adducti, in quo Deus per Moysen legem daturus erat, soli Moysi dictum est, ut montem ascenderet, populo vero talis ascensus prohibitus est.

Quid Catechismus explicat de loco, & tempore datæ legis? Respondeo. Ait, lex data est in deserto, & hoc quoad locum; & postquam populus de servitute Pharaonis liberatus fuit; per quod conditio temporis explicatur.

Num. 14.

Quid explicat de majestate, qua lex à Deo data est? Resp. Ait Deus maxima cum majestate venit in montem Sina, & locum tonitruis, fulgoribus, igne, densisque nebulis circumfusid, ac loqui cum Moysæ cepit; eique legem dedit.

Num. 6.

Quid dicit de providentia Dei erga populum Hebræum? Respondeo. Ait. Ille populus in sua peregrinatione transibat de gente in gentem, & de regno ad populum alterum, sed Deus nunquam illi injuriam fieri passus est, imò verò in Reges animadverit. Et priusquam in Egyptum descenderet, virum præmisit, *id est*, Ioseph, cujus prudentia & illi, & Egyptij fame liberarentur. In Egypto verò ea illos benignitate complexus est, ut repugnante, & ad illorum perniciem incumbente Pharaone, tutum in modum augeterent, & cum valde affligerentur, ac tanquam servi durissimè tractarentur, ducem

Num. 15.